

WAGENINGEN BESTEMMINGSPLAN STROOMBERG

AANVULLEND ONDERZOEK VLEERMUIZEN EN STEENUIL

9407 WBS
juli 2009

Nieuwland Advies
Postbus 522
6700 AM Wageningen
Tel. 0317 467246
Fax. 0317 467200
advies@nieuwland.nl
www.nieuwlandadvies.nl

VOORWOORD

De heer Stroomberg is voornemens opstallen op het perceel aan de Rijnsteeg 39/41 te Wageningen te slopen en nieuwe bebouwing te realiseren.

In dit kader heeft als onderdeel van een functieveranderingprocedure een verkennend natuuronderzoek plaatsgevonden, een Natuurtoets in het kader van de Flora- en faunawet. Bij dit onderzoek bleek aanvullend onderzoek nodig te zijn naar Vleermuizen en Steenuil.

Dit rapport geeft de resultaten van de onderzoeken in twee afzonderlijke delen.

Het aanvullende onderzoek is uitgevoerd in 2009 door Nieuwland Advies met medewerking van Ecoburo van der Loo.

INHOUD

VOORWOORD

1 UILENONDERZOEK RIJNSTEEG 39/41 TE WAGENINGEN

- 1.1 Aanleiding
- 1.2 Onderzoeksaspecten
- 1.3 Resultaten
- 1.4 Conclusies en aanbevelingen

BRONNEN

BIJLAGEN

- 1) Waarnemingen Steenuil Binnenveld
- 2) Fotobijlage

2 VLEERMUIZENONDERZOEK RIJNSTEEG 39/41 TE WAGENINGEN

- 2.1 Aanleiding
- 2.2 Onderzoek: werkwijze
- 2.3 Resultaten
- 2.4 Conclusies

DEEL 1:

UILENONDERZOEK RIJNSTEEG 39/41 TE WAGENINGEN

1.1 Aanleiding

Tijdens het vleermuizenonderzoek op vrijdagavond 26 juni is er een Steenuil waargenomen op één van de schuren in de locatie. Tegelijkertijd zijn bij de inspectie in één van de kippenschuren zo'n 30-40 oude gedroogde braakballen gevonden van een Kerkuil. Ook lag er een verdroogde dode muis. Uit navraag bij de buurman bleek dat er in het verleden wel uilen en vleermuizen zijn gezien. Gezien deze resultaten gaat het niet om recente aanwezigheid van Kerkuilen in het plangebied.

Tijdens de tweede vleermuizeninventarisatie op 8 juli is de Steenuil opnieuw waargenomen. Hij kwam uit de kapschuur en vloog vervolgens weg buiten het onderzoeksperceel.

Vanwege de beschermde status van de Steenuil (zie kader) is een verkennend veldonderzoek verricht naar het voorkomen van vaste rust- of verblijfplaatsen en is een inschatting gemaakt van de waarde van de onderzoekslocatie als zijnde 'functionele leefomgeving'.

Gezien de kwetsbare status van de soort en de toename van het aantal ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijke gebied, hanteert LNV een streng toetsingskader voor de Steenuil. Nest- en rustlocaties van de Steenuil gelden als **'voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats'**. Deze voortplantings-, vaste rust en verblijfplaats worden gedefinieerd als:

"nesten, holen of holten waar vogels jaarlijks naar terugkeren om er te broeden en/of waarvan ze gedurende een groot deel van het jaar gebruik maken als rust- en verblijfplaats".

Voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen zijn jaarrond beschermd (tenzij deze definitief verlaten zijn). Voor het aantasten van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen of de functionele omgeving daarvan, zoals foerageergebied zonder welke de vaste rust- of verblijfplaats zijn functie verliest, dient een ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd.

1.2 Onderzoeksaspecten

Bij het onderzoek zijn de aanwezige schuurtjes aan een nadere inspectie onderworpen. Hierbij is gelet op de volgende aspecten (STONE, 2009):

- De aanwezigheid van een **beschoten kap**¹, waaronder de dieren zich kunnen verschuilen. Het dakbeschot kan bestaan uit asbest, rietmatten, hardboard, tempex, planken of stromatten;
- De aanwezigheid van een **invliegopening** (de invliegopening hoeft niet groot te zijn; de bocht van een golfplaat, of wat verschoven dakpannen zijn meestal groot genoeg);
- De aanwezigheid van **voldoende ruimte** tussen dakbeschot en dakbedekking (deze tussenruimte hoeft niet bijzonder hoog te zijn; 10 centimeter is al voldoende);
- De aanwezigheid van geschikte **broedplekken** voor het nest. Over het algemeen is er sprake van een holte, of een daarmee vergelijkbare donkere ruimte, maar af en toe komen betrekkelijk open nesten voor; bijvoorbeeld op een zolder. Ook kan er een geschikte broedplaats ontstaan doordat er balen stro of hooi aan de binnenkant tegen de dakrand zijn gestapeld. Zo nu en dan wordt ook direct tussen opgestapelde balen hooi of stro gebroed; er is dan vaak een duidelijk zichtbare gang aanwezig die naar het nest leidt. Soms is er voldoende nestruimte achter windveren of in de nok van het dak in de ruimte tussen de nokbalken en de dakbedekking. Het komt ook voor dat vanuit deze ruimte het schuine dak opgezocht wordt, tot aan een dwarsbalk.
- De aanwezigheid van een **nestkom**. In zachte materialen als riet en stro, maar ook in tempex, ontstaat vaak een zogenaamde 'nestkom' die het wegrollen van de eieren verhindert. Soms wordt deze door de uil zelf uitgekrabd. Zo zijn in een tempexplaat soms duidelijk de krab- en bijtsporen te zien op de plek waar de nestkom zich bevindt. Als het beschot uit zacht materiaal bestaat kan het nest zich op verschillende plaatsen bevinden. Als het beschot bestaat uit harde materialen zoals planken, hardboard of asbest, bevindt het nest zich bijna altijd onder de onderste, of een na onderste rij pannen, waar een dwarsbalk het wegrollen van de eieren voorkomt.
- De aanwezigheid van **sporen** bij de invliegopening, potentiële rust- (m.n. onder de dakrand) en broedplekken. Het gaat vaak om zaken zoals een vetting randje rond de invliegopening, krabsporen, beschadigde verflaag, het ontbreken van spinnenwebben onder een dakrand, witte poepsporen (met name in bomen) en/of een typerende geur als er jongen in het nest aanwezig zijn. Ook kunnen gemorste prooidieren of resten ervan onder de invliegopening duiden op de aanwezigheid van een nest. Bij de vaste rustplaatsen zijn vaak braakballen te vinden.

¹ daken met alleen planken, latten en pannen of platen

1.3 Resultaten

De genoemde onderzoeksaspecten zijn via tabel 1 ingevuld voor alle opstallen in het terrein. De opstallen zijn voor dit doel voorzien van een letteraanduiding die correspondeert met onderstaande figuur. Bijlage 2 geeft een impressie van de opstallen.

Tabel 1: Resultaten onderzoeksaspecten

Gebouw / schuur	Beschoten kap	Invliegopening	Ruimte tussen beschot en dakbedekking	Potentiële broedplek	Nestkom	Sporen
A (kapschuur met koeienstal)	Ja	Ja, de schuur is deels halfopen. Middels een openstaand luik kan het noordelijke vertrek bereikbaar zijn voor uilen	Nee	Ja, zuidzijde van de kapschuur heeft een hooizolder met hooi. Het noordelijke vertrek heeft eveneens een berging met rommel/hooi. De onderste daklatten zijn niet geschikt.	Nee	Nee. Er zijn wel uitwerpselen waargenomen maar niet vers. Het gaat mogelijk niet om uitwerpselen van de Steenuil. Ook geen braakballen of sporen anderzijds. Er zijn in de hooischuur overigens wel 2 kattenkadavers aangetroffen
B (kippenhuur)	Ja	Ja, via ontluuchting in dak en opening in kopgevel	Nee, dikke isolatieplaten in dak	Ja (marginaal) in de noordelijke kopgevel en de kleine berging achter de zuidelijke gevel. De onderste daklatten zijn niet geschikt (te smal)	Nee	In de noordelijke gevel, zijn bij de opening uitwerpselen en veren aangetroffen (oud). Het gaat hier echter om een Kerkuil. Ook zijn 3 oude braakballen aangetroffen (rest is mogelijk verwijderd tijdens vleermuizen-inventarisatie)

C (kippenschuur)	Ja	Nee, alles is afgetimmerd en de luchtopening is gedicht met gaas	Nee, dikke isolatie . De ruimte tussen dakconstructie en muur is tevens betimmerd met planken	De houten constructie van de achterste gevel is geschikt maar in totaliteit is de schuur <i>ongeschikt</i> en tevens onbereikbaar	Nee	Nee
D (kippenschuur)	Ja	Ja, enkele ramen ontbreken en ook is het beschot aan de zijmuren deels losgelaten waardoor in principe via de openingen onder de dakbedekking toegang verkregen kan worden.	Nee, net als C is er sprake van dikke isolatie.	Mogelijk, maar zeer marginaal van kwaliteit.	Nee	Nee, er zijn in het geheel geen sporen aangetroffen.
E (veeschuur)	Ja	Ja maar minimaal. Aan de oostelijke gevel is een plank losgeraakt van de raambetimmering . Ook lijkt er een kleine opening in het dak	Gedeeltelijk., er is sprake van een kleine berging met rommel en hooi.	Mogelijk (berging en enkele dwars en steunbalken)	Nee	Nee, gezien de grote hoeveelheid stofrag en spinnenwebben lijkt er ook geen indicatie te zijn van gebruik
F (veeschuur)	Ja	Ja, het dak is ingezakt en veel dakpannen ontbreken.	Ja, er zijn diverse balken met voldoende ruimte en ook is er een eenvoudige zoldervloer van palen en hooi	Ja	Nee	Nee, er zijn in het geheel geen sporen aangetroffen, gezien de grote hoeveelheid stofrag en spinnenwebben lijkt er ook geen indicatie te zijn van gebruik.
G (woonhuis) De schuur is vanwege reëel instortingsgevaar niet geïnspecteerd	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee

Vaste verblijfplaats

Hoewel de geprefereerde elementen van een broedbiotoop aanwezig zijn in de locatie (tabel 1 en bijlage), lijkt er van een actueel broedgeval of vaste rust- en verblijfplaats geen sprake. Geen van de gebouwen vertoonden enig spoor van bezetting (geen uitwerpselen, geen braakballen en veel spinnenwebben ook achter de mogelijke invliegopeningen).

Dit is goed te verklaren door het feit dat de vorige eigenaren van het pand een excessieve hoeveelheid katten hadden op het terrein. Hiervan is zelfs tijdens de overname in 2008 de Dierenbescherming op de hoogte gebracht. De drie kattenkadavers die tijdens de veldinspectie zijn gevonden (twee in de kapschuur en één in de achtertuin van het woonhuis) getuigen hier ook van. Dit leidt tot de conclusie dat het niet gaat om een oude nestplaats c.q. broedbiotoop. De Steenuil, die voor een groot deel al lopend over de grond jaagt, is namelijk

veel te kwetsbaar in een dergelijke situatie. Ook vallen hiermee de bergingen in de schuren af als broedbiotoop omdat deze ook voor katten te bereiken zijn.

De verwachting is daarom dat de waarnemingen tijdens de vleermuizeninventarisatie een jong dier betreffen op zoek naar een eigen territorium. In de maanden juli tot oktober zijn de jonge dieren namelijk op zoek naar een eigen territorium, waarbij ze eerst nog regelmatig terugkeren naar het territorium van de ouders (Fuchs & Van de Laar, 2008). Op Waarneming.nl (bijlage 1) is op 11 april 2008 een melding gedaan van een vastgesteld territorium (parende dieren waargenomen) aan de Egelsteeg op nog geen kilometer afstand van de onderzoekslocatie. Het betreft daarom voornamelijk geen vaste rust-of verblijfplaats.

Functionele leefomgeving

Een optimale habitat voor de Steenuil bestaat uit een kleinschalig cultuurlandschap met landschapselementen zoals houtwallen, kort begraasde of extensief beheerde weiden (bv. schapen) en rommelige boerenerven met (hoogstam)boomgaarden of knotwilgen met holten. Het Binnenveld, waar de onderzoekslocatie deel van uitmaakt, voldoet in algemene zin aan de eisen van de Steenuil. Het voorkomen van de Steenuil in het Binnenveld is dan ook bekend. Een korte beschouwing van de waarnemingen van de afgelopen 3 jaar (bijlage 1: waarneming.nl en SOVON) bevestigt dit beeld.

De enige functie die mogelijk is in de onderzoekslocatie als onderdeel van de functionele leefomgeving is die van rustplaats. Als fourageergebied is de locatie in het geheel niet geschikt omdat het perceel alleen uit opstallen bestaat. Gezien de resultaten van de inspectie van de schuren en het gegeven dat tot voor kort er nog veel katten aanwezig waren op het terrein, wordt echter niet verwacht dat de onderzoekslocatie een primaire rol speelt ten opzichte van de functionaliteit van eventuele nesten (vaste verblijfplaatsen) in de buurt. Daarvoor is de relatief korte periode waarin de onderzoekslocatie beschikbaar is te kort. In de directe omgeving zijn er bovendien nog voldoende alternatieven voor rustplaatsen aanwezig.

1.4 Conclusies en aanbevelingen

Omdat er geen sprake is van het verwijderen, aantasten of ongeschikt maken van een (met zekerheid vastgestelde) vaste rust- en verblijfplaats (nestlocatie) en omdat de planlocatie geen primair onderdeel uitmaakt van de functionele omgeving van nestlocaties elders, dient vooralsnog geen ontheffing (art. 75) van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd.

Vanwege de omvang en kwaliteit van de onderzoekslocatie in verhouding tot het beschikbare leefgebied in de directe omgeving, zijn er voorlopig geen negatieve effecten te verwachten. Omdat de locatie in zijn huidige gesteldheid pas recent beschikbaar is, gaat er geen primair leefgebied verloren. Daarentegen verdwijnt wel een potentiëel geschikte nieuwe broedbiotoop. In dit opzicht is het aan te bevelen om zo snel mogelijk met de sloop- en opruimwerkzaamheden te beginnen om te voorkomen dat er een nieuw territorium wordt gevestigd. Medio februari-april beginnen de dieren namelijk met de paartijd.

Het is verder aan te bevelen om indien de werkzaamheden nog even op zich laten wachten om voorafgaand aan de uitvoering nog eens te verifiëren of er inmiddels geen sprake is van een vastgesteld territorium. Indien ja, dan dient wel een ontheffing te worden aangevraagd.

Bronnen

- Fuchs, P. en J. van der Laar (2008), "Dispersie en vestiging van jonge steenuilen", LIMOSA 81 (2008): 129-138
- Koop, F. (2008), "Aandacht voor de Steenuil bij ruimtelijke ontwikkelingen", Journaal Flora en fauna 2008/107
- Waarneming.nl + SOVON (gegevens 23-7-2007 t/m 23-7-2009)

BIJLAGE 1 Waarnemingen Steenuil Binnenveld

Datum	Aantal	Kleed	Gedrag	Waarnemer	Subgebied
21-7-2009	1	onbekend	ter plaatse	Evert de Gooijer	Binnenveld
21-7-2009	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
20-7-2009	1	onbekend	ter plaatse	Evert de Gooijer	Binnenveld
18-7-2009	2	juveniel	ter plaatse	Gert Jager	Binnenveld
16-7-2009	1	onbekend	ter plaatse	Evert de Gooijer	Binnenveld
11-7-2009	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Afweg_Grebbedijk
11-7-2009	1	onbekend	ter plaatse	Matthijs Broere	Haarweg
11-7-2009	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
6-7-2009	1	onbekend	ter plaatse	Evert de Gooijer	Binnenveld
30-6-2009	1	onbekend	roepend	Aart Vink	Egelsteeg
29-6-2009	1	onbekend	ter plaatse	Evert de Gooijer	Binnenveld
22-6-2009	1	onbekend	ter plaatse	Bob Brussaard	Binnenveld
17-6-2009	1	onbekend	roepend	Leo Nagelkerke	Binnenveld
15-6-2009	1	onbekend	ter plaatse	Aart Vink	Bennekommer Meent
14-6-2009	1	onbekend	ter plaatse	Aart Vink	Bennekommer Meent
27-5-2009	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
20-5-2009	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
18-5-2009	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
14-5-2009	2	onbekend	ter plaatse	Matthijs Broere	Bennekomse Hooilanden
10-5-2009	1	onbekend	roepend	Jeroen Kok	Binnenveld
3-5-2009	1	onbekend	ter plaatse	Jasper Hooymans	Binnenveld
3-5-2009	1	onbekend	ter plaatse	Joep Hooymans	Binnenveld
1-5-2009	1	onbekend	roepend	Matthijs Bokje	Midden
1-5-2009	1	onbekend	ter plaatse	Henny Wesselo	Afweg_Grebbedijk
30-4-2009	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
29-4-2009	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
20-4-2009	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
7-4-2009	1	onbekend	roepend	Matthijs Broere	Haarweg
29-3-2009	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Egelsteeg
27-3-2009	1	onbekend	roepend	Wouter Bosgra	Haarweg
17-3-2009	1	onbekend	baltsend / zingend	Ralf Verdonschot	Binnenveld
17-3-2009	1	onbekend	baltsend / zingend	Ralf Verdonschot	Veenkampen
11-3-2009	1	onbekend	roepend	Wouter Bosgra	Haarweg
10-3-2009	1	onbekend	roepend	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
12-2-2009	1	onbekend	roepend	Roderick Zagt	Achterbergse Hooilanden
21-1-2009	1	onbekend	ter plaatse	Marijn Verweij	Afweg_Grebbedijk
7-12-2008	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
3-12-2008	1	onbekend	ter plaatse	Aart Vink	Egelsteeg
18-11-2008	1	onbekend	roepend	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
17-11-2008	1	onbekend	roepend	Wouter Bosgra	Marijkeweg
16-11-2008	1	onbekend	roepend	Wouter Bosgra	Marijkeweg
15-11-2008	1	onbekend	roepend	Wouter Bosgra	Marijkeweg
14-11-2008	1	onbekend	roepend	Wouter Bosgra	Haarweg
13-11-2008	1	onbekend	ter plaatse	Marijn Verweij	Haarweg
22-10-2008	1	onbekend	ter plaatse	Robert Middelveld	Egelsteeg
13-10-2008	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
11-10-2008	1	onbekend	roepend	Gert Jager	Binnenveld
11-10-2008	1	onbekend	roepend	Gert Jager	Veenkampen
6-10-2008	1	onbekend	roepend	Marijn Prins	Haarweg
25-9-2008	1	onbekend	roepend	Roderick Zagt	Achterbergse Hooilanden
20-9-2008	1	onbekend	ter plaatse	Robert Middelveld	Binnenveld_Veenkampen
11-9-2008	1	onbekend	roepend	Marijn Prins	Haarweg
24-8-2008	2	onbekend	rustend	Wouter Bosgra	Haarweg
11-8-2008	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
8-8-2008	2	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
5-8-2008	1	onbekend	ter plaatse	Marijn Prins	Haarweg
4-8-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Egelsteeg

4-8-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
4-8-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
1-8-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
1-8-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
29-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	Marijn Prins	Haarweg
28-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
28-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	lucas kaaij	Haarweg
24-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	lucas kaaij	Haarweg
23-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	lucas kaaij	Haarweg
22-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	lucas kaaij	Haarweg
19-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
15-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	Gert Jager	Binnenveld
15-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	lucas kaaij	Haarweg
14-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
14-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
3-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
2-7-2008	2	onbekend	ter plaatse	lucas kaaij	Haarweg
2-7-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
1-7-2008	2	onbekend	nestindicerend gedrag	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
30-6-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
26-6-2008	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
24-6-2008	2	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
23-6-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
22-6-2008	2	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
21-6-2008	1	onbekend	ter plaatse	Robert Middelveld	Haarweg
18-6-2008	1	onbekend	ter plaatse	Robert Middelveld	Binnenveld
15-6-2008	1	adult	opvliegend	Marijn Verweij	Afweg_Grebbedijk
15-6-2008	1	onbekend	ter plaatse	Maarten Immerzeel	Afweg_Grebbedijk
15-6-2008	3	onbekend	ter plaatse	Marijn Verweij	Haarweg
15-6-2008	3	onbekend	ter plaatse	Maarten Immerzeel	Haarweg
14-6-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Haarweg
13-6-2008	2	onbekend	ter plaatse	lucas kaaij	Haarweg
12-6-2008	1	onbekend	ter plaatse	André Nagelhout	Dijkgraaf
12-6-2008	1	onbekend	ter plaatse	lucas kaaij	Haarweg
8-6-2008	1	onbekend	roepend	Matthijs Broere	Achterbergse Hooilanden
1-6-2008	1	adult	opvliegend	Marijn Verweij	Binnenveld
22-5-2008	1	onbekend	ter plaatse	lucas kaaij	Haarweg
20-5-2008	1	onbekend	opvliegend	Joost Heeremans	Haarweg
12-5-2008	1	onbekend	ter plaatse	Wouter Bosgra	Afweg_Grebbedijk
				Henk-Jan van der	
19-4-2008	2	onbekend	ter plaatse	Kolk	Binnenveld
17-4-2008	1	onbekend	roepend	Marcel Verhaart	Haarweg
11-4-2008	2	onbekend	baltsend / zingend	Tjeerd Burger	Egelsteeg
11-4-2008	2	onbekend	vastgesteld territorium	Marijn Prins	Egelsteeg
11-4-2008	2	onbekend	ter plaatse	Gert Jager	Egelsteeg
11-4-2008	1	onbekend	ter plaatse	Gert Jager	Binnenveld
				Henk-Jan van der	
11-4-2008	2	onbekend	ter plaatse	Kolk	Binnenveld
28-2-2008	4	onbekend	roepend	Maarten Immerzeel	Haarweg
26-2-2008	3	adult	baltsend / zingend	Maarten Immerzeel	Haarweg
23-2-2008	1	onbekend	roepend	Wouter Thijs	Afweg_Grebbedijk
10-2-2008	1	onbekend	roepend	Ralph Smits	Haarweg
10-2-2008	1	onbekend	roepend	Matthijs Broere	Marijkeweg
2-2-2008	1	onbekend	ter plaatse	Gert Jager	Binnenveld
30-1-2008	1	onbekend	roepend	Wouter Harink	Haarweg
11-1-2008	1	onbekend	roepend	Hans Swarts	Haarweg
4-1-2008	1	onbekend	ter plaatse	marius bolck	Egelsteeg
11-12-2007	1	onbekend	roepend	Aart Vink	Egelsteeg
11-12-2007	1	onbekend	roepend	Matthijs Broere	Marijkeweg
24-9-2007	1	onbekend	jagend	Matthijs Broere	Haarweg

12-9-2007	1	onbekend	ter plaatse	Gert Jager Reinoud	Binnenveld
18-8-2007	1	onbekend	roepend	Vermoolen	Binnenveld
11-8-2007	1	onbekend	ter plaatse	Robert Middelveld	Haarweg
8-8-2007	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk
2-8-2007	1	onbekend	ter plaatse	Roderick Zagt	Afweg_Grebbedijk

BIJLAGE 2 Fotobijlage

Foto 1: Kapschuur (A)

Foto 2: Hooizolder (A)

Foto 3: Dakconstructie kapschuur (A)

Foto 4: Hooizolder, hoek (A)

Foto 5: Kattenkadaver op hooizolder (1 van 2) van schuur (A)

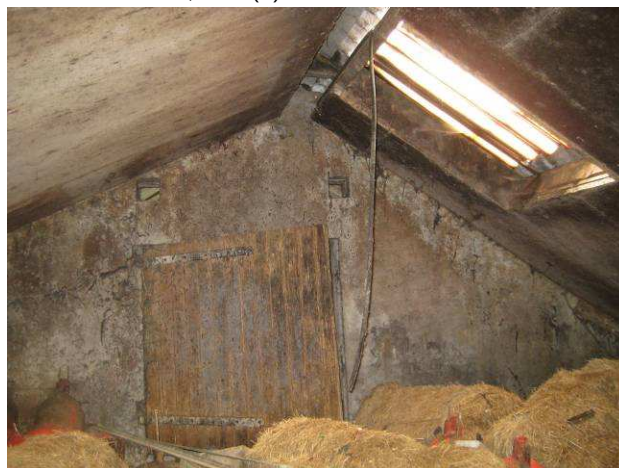

Foto 6: 2^e berging van kapschuur (A)

Foto 7: Veeschuur (B)

Foto 8: Veeschuur (B)

Foto 9: Opening in gevel met sporen Kerkuil (B)

Foto 10: Uitwerpselen en veren Kerkuil (B)

Foto 11: Braakbal Kerkuil (B)

Foto 12: Kippenschuur (C)

Foto 13: Dakisolatie (C)

Foto 14: Kippenhuur (C)

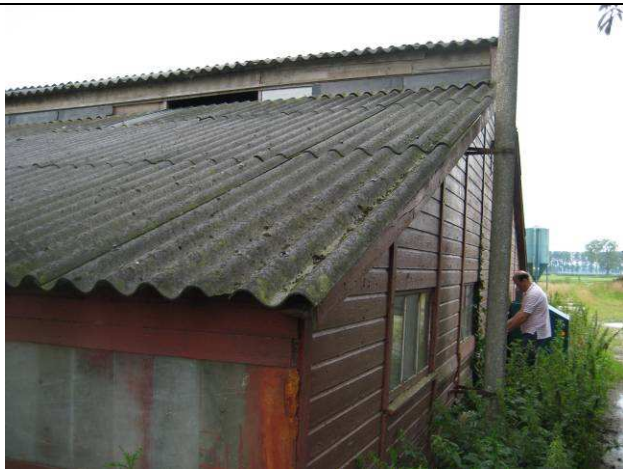

Foto 15: Kippenhuur (D)

Foto 16: Opening in huur (D)

Foto 17: Opening bij betimmering raam in veesuur (E)

Foto 18: Dakconstructie en opening (E)

Foto 19: Jongveeboxen en spinnenwebben (E)

Foto 20: Veeschuur (E)

Foto 21: Veeschuur (F)

Foto 22: Ingezakt dak (F)

Foto 23: Dakconstructie (F)

Foto 24: "Zoldervloer" (F)

Foto 25: Veeschuur bij woonhuis (niet geïnspecteerd)

Foto 26: Woonhuis

Foto 27: Dakrand woonhuis

DEEL 2:

VLEERMUISONDERZOEK RIJNSTEEG 39/41 TE WAGENINGEN

2.1 Inleiding

Aanleiding

Aan de Rijnsteeg 39 / 41 bevindt zich een boerderij bestaande uit een woning met aanpandige stal en diverse opstallen, 6 in totaal. Deze opstallen zijn in het verleden gebruikt voor koeien, varkens en kippen, maar ook voor voeropslag en berging van de aanwezige landbouwvoertuigen. De gebouwen staan leeg. Voor het perceel is een functieveranderingsprocedure opgestart. Een groot deel van de bestaande gebouwen (stallen) zal worden gesloopt waarna nieuwe woningen op het perceel zullen worden gebouwd. Een deel van het perceel wordt omgezet in grasland, boomgaard en singel/bomenrij.

Locatie

Direct om het leegstaande woonhuis staan bomen, onder andere Paardenkastanje, vruchtbomen, coniferen en sierheesters. Ook staat er een rij Italiaanse populieren bij de oprit. Alles maakt een sterk verwaarloosde indruk mede door de onverzorgde tuin en struiken. Het overige deel van het erf is zeer karig begroeid.

Het woonhuis met aanpandige stal bevat geen spouw. Er liggen pannen op het dak van het woonhuis evenals bij een van de twee koeienstallen en een oud schuurtje naast het huis. Op de overige gebouwen liggen golfplaten. De stallen zijn grotendeels uit steen en hout opgetrokken.

Verwachting

Gezien de ligging van het pand, een open agrarisch gebied met weinig verbindend groen naar de omgeving, vallen hier weinig vleermuizen te verwachten.

Omdat de Rijn niet ver weg ligt, zouden er echter meervleermuizen (welke in gebouwen hun verblijfplaats hebben) aanwezig kunnen zijn. Ook de Gewone grootoorvleermuis zou in potentie voor kunnen komen. Gewone grootoren hangen vaak in stallen waarin ze bij slecht weer zelfs jagen.

2.2 Onderzoek: werkwijze

Leidraad voor het onderzoek is het protocol voor vleermuisinventarisatie zoals dat is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus (2008).

Het perceel is tweemaal bezocht, op 26 juni en op 8 juli, 2009.

Op 26 juni zijn in samenwerking met de eigenaar, de heer Stroomberg, eerst alle gebouwen van binnen en van buiten bekeken. Deze zijn onderzocht op aanwezigheid of sporen van vleermuizen.

Er is gelet op uitwerpselen, dode dieren en geschiktheid van de gebouwen voor verblijf. Ter illustratie: Een tochtig of vochtig gebouw met veel licht zonder wegkruip- of hangmogelijkheid wordt niet door vleermuizen bewoond.

Van 21.00 tot 23.15 uur is er in de planlocatie met een batdetector gepost om de mogelijkheid dat vleermuizen mogelijk nog achter houten betimmering, dakkapellen en dergelijke blijken te hangen, na te gaan. Maar ook of ze op het erf komen jagen of dat ze hun vliegroute via het perceel laten lopen.

Op 8 juli is er weer gepost. Bovendien is toen even geprobeerd te controleren of de aanwezige Steenuil die eerder is waargenomen (zie resultaten) een verblijfplaats in een schuur had en is gekeken of er verse kerkuilenbraakballen in een kippenschuur lagen.

De weersomstandigheden tijdens de inventarisaties waren als volgt:

Datum	Tijdstip	Temperatuur	Windkracht	Bewolking	Bijzonderheden
26 06 2009	21.30-23.00	23 ° C	2 Bf	Wisselend,	Met dhr. Stroomberg en dhr. A. Welgraven. Gestopt door opkomend onweer en regen.
08 07 2009	21.00- 23.15	13 ° C	2 - 4 Bf	Wisselend	

De gebruikte batdetectoren waren Petterson 240 x en de Mini-3 batdetector. De aangetroffen kerkuilbraakballen en 2 dode muizen zijn verzameld.

2.3 Resultaten

Gebouweninspectie

De meeste gebouwen waren, zoals in de inleiding reeds kort is gemeld, gemetseld maar zonder spouwmuren, zelfs het woonhuis met aanpandige stal, niet. De kippenschuren waren voornamelijk van hout. Daarnaast waren enkele gebouwen met pannen belegd maar deze waren niet onderschoten. De overige gebouwen waren met golfplaten bedekt.

Het woonhuis is van boven tot onder bekeken maar geen enkele ruimte leek geschikt voor vleermuizen. Er werden ook nergens keutels of iets dergelijks gevonden. Bij het posten kwam er geen vleermuis vanuit dit woonhuis, welke als enige van het perceel geschikt was om eventueel vleermuizen achter houten planken en dergelijke te herbergen.

Ondanks de diversiteit aan opstallen op het perceel waren deze niet aantrekkelijk (meer) voor vleermuizen. Hieronder worden kort per gebouw de negatieve punten voor vleermuizengebruik genoemd. De opstallen zijn voor dit doel voorzien van een letteraanduiding die correspondeert met onderstaande figuur.

Figuur 1: Letteraanduiding van de gebouwen

Gebouw A (kapschuur):

- Te licht
- Het dak is bedekt door golfplaten welke niet onderschoten of gedicht zijn : erg veel temperatuurschommelingen. Geen wegkruipruimte, weinig houvast voor de vleermuizen
- Geen spouwruimte
- Grotendeels open: daardoor veel temperatuurschommeling

Gebouw B

- Te licht
- Te gladde muren en “plafond” waardoor er geen wegkruip- en hangmogelijkheid is.

Gebouw C

- Te glad "plafond", bedekt door asbest golfplaten
- Gladde muren voor zover aanwezig zonder weggroepuimtes
- Houten wanden zonder spouw en weggroepmogelijkheden

Gebouw D

- Zie gebouw C
- Bovendien nog tochtiger dan C

Gebouw E

- Geen onderschoten golfplaten dak wat zeer veel temperatuurswisseling en tocht geeft
- Geen spouw
- Zeer veel spinrag aanwezig wat ook duidt op niet binnen jagende vleermuizen zoals Grootoren en Gewone dwergvleermuizen.

Gebouw F

- Erg tochtig door kapot pannendak
- Dak niet onderschoten of opgestopt
- Geen spouw
- Redelijk licht voor vleermuizen

Gebouw G (aanpandige stal)

- Geen spouw
- Redelijk licht
- Geen onderschoten of gestopt pannendak
- Betimmering rot dus vochtig
- toch gepost voor de zekerheid vanwege deze betimmering

Gebouw G (woonhuis)

- Afgewerkt en daardoor van binnen niet geschikt voor vleermuizen.
- Te licht
- Geen spouw
- Door betimmering en dakkapel was posten noodzakelijk

Waarnemingen

Op 26 juni is eenmaal een Gewone dwergvleermuis passerend, waargenomen (om 22.40 u).

Op 8 juli kwam er om 22.50 en om 23.10 een Gewone dwergvleermuis even jagen bij de bomen en struiken naast het woonhuis.

Overig

Steenuil

Zowel de eerste als de tweede keer was er een Steenuil op het erf aanwezig.

De eerste keer kwam de vogel op het dak zitten van de centraal gelegen koeienstal (E, zie figuur 1). De tweede avond kwam het dier vanuit de rechts achterin gelegen schuur gevlogen (A, zie figuur 1). In deze schuur vloegen, vlakbij de grond, een flink aantal lichte motjes rond. Het dier vloog naar de schuur welke ervoor lag (F, zie figuur 1). Maar beide keren vloog de vogel, vermoedelijk verstoord door het onderzoek, weg.

Kerkuil

In de kippenschuur welke het dichtst bij de straat lag (D, zie figuur 1), werden op 26 juni zo'n vijftigtal oude braakballen van een kerkuil verzameld. Deze lagen, verspreid over 2 locaties in

deze ruimte. Er lagen ook nog 2 dode muizen bij. De braakballen van deze beide plekken zijn meegenomen, ook al om eventuele verse de volgende keer beter te kunnen zien. Deze waren er echter niet wat gezien de leeftijd van de gevonden ballen en de situatie in de stal - geen leefplek meer voor muizen -, ook niet te verwachten was.

2.4 Conclusie

Uit de waarnemingen kan worden geconcludeerd dat er geen vleermuizen in een of meerdere gebouwen op het perceel verblijven. Ook is er geen belangrijke route of foerageerplaats gelegen.

Mogelijk is er sprake van een vaste verblijfplaats van de Steenuil, deze is echter niet aangetroffen tijdens de beide bezoeken. Er is in het verleden een Kerkuil aanwezig geweest welke nu echter niet meer is waargenomen.

Gezien de staat en de constructies van de aanwezige gebouwen zijn er ook geen vleermuizen in de toekomst te verwachten. Alleen rondom het woonhuis en in de ervoor gelegen verwilderde tuin staan wat loofbomen, struiken en kruiden welke insecten voor de vleermuizen kunnen leveren. Het gaat hier echter niet om een primair foerageergebied, welke van belang is voor de instandhouding van de soort.

Er is geen vervolgonderzoek nodig voor vleermuizen.

Ing. H.J. van der Loo, Doetinchem, 21 juli 2009